

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	м. До- нецьк і область	156018	21260	1356	36393	6382	17	14402	717
7	м. Одеса і область	120216	14466	1168	17509	7177	26	9710	763
8	Усього	421182	56563	4286	81871	22247	141	32604	2176
9	Разом (4+8)	1239980	139355	9949	227253	68848	518	103610	7761
10	Частка (1-3)	40,4	36,4	22,1	36,0	45,1	23, 5	39,5	51,2
11	Частка (5-7)	20,8	24,9	16,7	20,3	21,5	8,8	18,1	20,0
12	Частка (9)	61,2	61,3	38,8	56,3	66,6	32, 3	57,6	71,2
13	Україна	2026726	227617	25660	404169	103395	1605	179804	1090

Розрахунки на залучення потенційних споживачів освітніх послуг, тобто абітурієнтів сусідніх областей до цих регіонів досить умовні. Передусім тому, що чинники, які зумовлюють орієнтацію абітурієнтів досить динамічні. Наприклад, конкурсна ситуація ВНЗ окремих регіонів – вирішальний чинник залучення студентів у радянський період тепер взагалі позбавлена якоїсь значущості з двох причин: по-перше, зменшено частку державного фінансування вищої освіти, а, по-друге, вводиться єдиний центр тестування, за результатами якого буде здійснюватися зарахування у ВНЗ. Поліпшення матеріального становища сімей абітурієнтів внесе суттєву корекцію у вибір ВНЗ для здобуття вищої освіти. Нівелюється такий фактор впливу на вибір ВНЗ, як відстань від місця проживання абітурієнта до розташування ВНЗ (винаймання житла, харчування, дорожні витрати), а також вартість оплати за навчання (обиратимуть ВНЗ не за найменшою платною за навчання, а за якістю освітньої послуги).

Отже, слід зважувати на певну динаміку об'єктів надання освітніх послуг, викликану конкурентним середовищем їх діяльності та регіоналізацією здобуття вищої освіти. Тому у кожному ВНЗ повинні прийняти стратегічне рішення щодо позиціонування ВНЗ на ринку освітніх послуг, а звідси спрогнозувати й обсяги фінансування на розвиток матеріально-технічної бази.

Розглядаючи конкуренцію серед ВНЗ у регіональному аспекті та ймовірному відтоку частки абітурієнтів у закордонні ВНЗ, слід виокремлювати спеціальності та ВНЗ, яких це стосується в першу чергу. На думку автора, відтік абітурієнтів у столичні ВНЗ і, тим більше, закордонні ВНЗ вчительських спеціальностей загрожувало меншою мірою, ніж економічним, інженерним або медичним.

У зв'язку з цим можна зробити певні висновки. Визначення місця та ролі МТВ у системі вищої освіти України, окремих ВНЗ з розрахунку на досить високі витрати на її будівництво, оновлення, поповнення, показало, що потребують виявлення ті типи ВНЗ та спеціальності, які вимагають пріоритетного фінансування, лобювання їх прискореного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Доцільно обґрунтувати вагомість впливу окремих чинників на конкурентоспроможність вищої освіти України, окремих ВНЗ та, відповідно до цього, ранжувати черговість і обсяги витрат на їх фінансування. Подальшого дослідження вимагає виявлення слабких і сильних сторін національної вищої освіти порівняно з європейською у розрізі окремих спеціальностей, типів ВНЗ і інших ознак.

Рішення на основі цих висновків дозволяють не лише підвищити ефективність використання МТБ закладів освіти, а й покласти ВНЗ України достойне, конкурентоспроможне місце на європейському і світовому освітньому просторі.

Література: 1. Степко М. Ф. Вища освіта України. Інформаційно-аналітичні матеріали до засідання колегії МОН. — К.: КНЕУ, 2003. — 36 с. 2. Шищенко П. Г. Географія: Навч. посібник / П. Г. Шищенко, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко, П. О. Масиляк — К.: Тов. "Знання", КОО, 2001. — 436 с. 3. Заставний Ф. Д. Географія України. У 2-х книгах. — Львів: Світ, 1994. — 472 с. 4. Вища освіта і наука України. Інформаційно-аналітичні матеріали до засідання підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України. — К.: КНЕУ, 2005. — 56 с.

УДК 364.014

**Коюда В. О.
Гамова О. И.**

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ**

In the article the social partnership, the conditions of business and forms of its realization among the bodies of local government and non-governmental non-commercial organizations of Kharkiv are considered. Recommendations to the improvement of social security system are given.

Розвиток системи соціального захисту в умовах транзитивного суспільства відбувається з труднощами, специфічними для сучасного стану вітчизняної економіки. Трансформаційні прояви сучасних економічних перетворень водночас актуалізували такі соціальні проблеми, як: безробіття, інфляція, бідність, дефіцит державного бюджету тощо. В таких умовах у суспільстві підвищується соціальна незахищеність людини та, як наслідок, посилюється роль системи соціального захисту населення. Формування ефективної системи соціального захисту населення, її складових та механізмів здійснення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні є нагальною проблемою українського сьогодення.

Одним із важливих механізмів соціального захисту населення є соціальне партнерство. На погляд фахівців [1 – 3], під соціальним партнерством розуміється система взаємовідносин між найманими працівниками та роботодавцями. Інші автори [4] не погоджуються з цим твердженням і вважають, що інститут соціального партнерства не повинен зводитись до сфери домовленостей у межах трипартизму, але визнають, що це є до певної міри початкова і дуже важлива форма соціального партнерства. На думку авторів, поняття соціального партнерства є більш широким, ніж поняття трипартизму. У роботі [4] соціальне партнерство — це акції, що здійснюються рівноправними суб'єктами за добровільною згодою на принципах довіри з метою розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку. Так, суб'єктами соціального партнерства є три сектори: державний, приватний комерційний та недержавний некомерційний (рис. 1).

Рис. 1. Сектори економіки та форми організацій

На сьогодні все більшого поширення набуває модель соціального партнерства, яка передбачає встановлення конструктивної взаємодії між структурами влади, органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями на регіональному рівні.

Метою цієї статті є дослідження сучасного стану співробітництва між органами місцевого самоврядування міста Харкова та недержавними некомерційними організаціями в системі соціального захисту населення регіону.

Стаття надійшла до редакції
01.08.2005 р.

© Коюда В. О., Гамова О. И., 2005

Динаміка показників конкурсу соціальних проектів "Єдина соціальна мережа"

№ з/п	Показники	Рік	2000*	2001*	2002*	2003*	2004**
1	Кількість організацій-партнерів, одиниць		4	9	24	42	30
	у % до попереднього року, разів		1,00	2,25	2,67	1,75	0,71
2	Сума фінансування з міського бюджету, грн.		6 000	21 000	65 000	828 000	370 000
	у % до попереднього року, разів		1,00	3,50	3,10	12,74	0,45
3	Додатково залучені кошти, грн.		50 400	67 000	475 019	835 975	1 153 387
	у % до попереднього року, разів		1,00	1,33	7,09	1,76	1,38
4	Кількість клієнтів, осіб		800	7 413	29 940	41 050	53 956
	у % до попереднього року, разів		1,00	9,27	4,04	1,37	1,31

Примітка: * за даними роботи [8];

** розраховані за звітністю організацій-партнерів.

Протягом 2000 – 2003 років спостерігалась чітка тенденція зростання кількості громадських організацій-партнерів органів місцевого самоврядування (надалі – організацій-партнери). Кількість організацій-партнерів зросла в 2003 році, у порівнянні з 2000 роком, більш ніж у 10 разів. Протилежна тенденція спостерігалась у 2004 році, порівняно з минулим роком. За рахунок зниження обсягів виділених коштів (на 55,3%) зменшилась кількість профінансованих соціальних проектів (на 28,6%) у 2004 році у порівнянні з 2003 роком. Це було обумовлено використанням частини місцевих бюджетних коштів на фінансування соціальних проектів (мікропроектів) конкурсу Українського фонду соціальних інвестицій. Незважаючи на це, сума додатково залучених коштів організацій-партнерів мала тенденцію до зростання в абсолютному вираженні протягом шести років (1999 – 2004 рр.) проведення конкурсу соціальних проектів "Єдина соціальна мережа". Крім того, спостерігалась чітка тенденція зростання додатково залучених коштів відносно до попереднього року: від 33% у 2001 році до 1,38 – 7,09 разів у 2002 – 2004 роках. Слід зазначити, що збільшення додатково залучених коштів організаціями-партнерами було повільнішим, ніж зростання обсягу бюджетних коштів. Співвідношення темпів зростання фінансування з бюджету та додатково залучених коштів наведено на рис. 3.

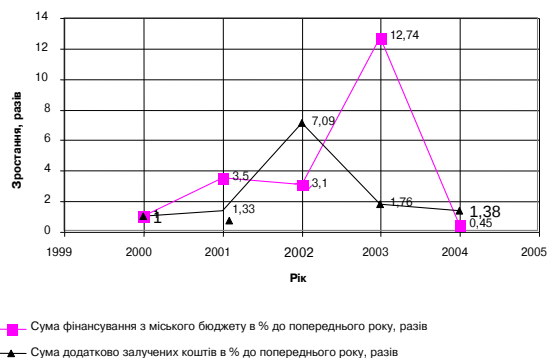

Рис. 3. Динаміка обсягів фінансування за 2000 – 2004 роки

Взаємодія організацій третього сектору і місцевих органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування найчастіше передбачає роботу з місцевою нормативно-правовою базою, місцевими соціальними програмами і реалізацією конкретних проектів та акцій. Застосовується досить велика кількість різноманітних форм, методів та механізмів взаємодії між представниками третього сектору та місцевої влади.

Соціальне партнерство між представниками третього сектору та місцевої влади може мати різноманітні форми [5; 6] (рис. 2).

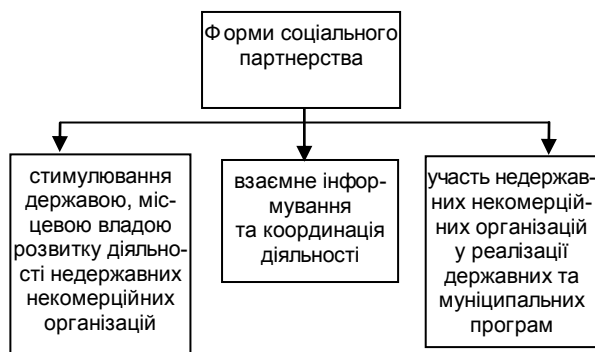

Рис. 2. Форми соціального партнерства між представниками третього сектору та місцевої влади

Сьогодні кожна окрема територіальна громада має можливість розробляти власну модель взаємодії органів місцевого самоврядування з неприбутковими недержавними організаціями з урахуванням специфіки регіону, місцевих проблем, наявних ресурсів і, звичайно, законодавства.

У місті Харкові застосовуються всі три зазначені вище форми співробітництва.

Взаємне інформування та координація діяльності проводиться шляхом створення громадських консультативно-дорадчих рад, координаційних структур, інформаційного забезпечення громадськості. У Харкові протягом останніх років активно працюють Громадські колегії з питань розвитку підприємництва, Координаційна Рада з питань репродуктивного здоров'я та інші, що об'єднали управлінців, підприємців, усіх ініціативних людей, здатних зробити як практичний, так і теоретичний внесок у цю справу. Громадські Ради та Колегії активно залучаються до попереднього узгодження і громадської експертизи проектів рішень міської ради та виконавчого комітету з найважливіших питань міського життя. Є відпрацьований механізм щодо реалізації проектів міста, регіону, який досить успішно впроваджується в життя.

Стимулювання органами державної влади та місцевого самоврядування розвитку діяльності недержавних некомерційних організацій відбувається шляхом "просвіти" членів територіальної громади (проведення тренінгів, семінарів, публікація спеціальної літератури тощо). Так, Харківська міська жіноча громадська організація "Надія" за підтримки управлін Харківської міської ради протягом декількох років запроваджувала міжнародну акцію "16 днів проти гендерного насильства". В акції брали участь понад 1000 організацій із 130 країн світу, в місті Харкові та області до акції приєдналися 47 організацій.

Крім того, у місті Харкові понад 5 років йде активне залучення громадських організацій до сфери реалізації муніципальних програм міста. Так, початком тісного співробітництва органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями міста Харкова слід вважати 1999 рік, коли з метою якісного регулювання та координації діяльності громадських організацій на ринку соціальних послуг органами місцевого самоврядування було розпочато проведення щорічного конкурсу соціальних проектів "Єдина соціальна мережа" [7]. Співробітництво у рамках цього конкурсу здійснюється на підставі договорів, які складаються між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. Загальна інформація стосовно підсумків проведення конкурсу соціальних проектів "Єдина соціальна мережа" наведена у таблиці.

З кожним роком зростає кількість громадських організацій, які бажають співпрацювати з органами місцевого самоврядування. За два останні роки були укладені договори між громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування на безфінансовій основі (2003 рік – 3 договори; 2004 рік – 8 договорів).

З'являються також нові конкурси соціальних проектів. Так, у 2004 році у місті Харкові розпочався конкурс соціальних проектів Українського фонду соціальних інвестицій. Український фонд соціальних інвестицій є неприбутковою, автономною організацією, яка була створена для реалізації спільного проекту Уряду України та Світового банку "Фонд соціальних інвестицій". Стратегічна мета створення Українського фонду соціальних інвестицій – підвищення рівня життя громадян та зниження рівня бідності. Платується, що до 2007 року проект буде підтриманий в усіх областях України та АРК [9]. У 2004 році було розпочато роботу з реалізації проекту Українського фонду соціальних інвестицій у Харківській області, метою якого є впровадження інноваційних моделей надання соціальних послуг вразливим верствам населення. Проект фінансується за рахунок позики Світового банку, внесків центрального та місцевих бюджетів громад. При цьому Український фонд соціальних інвестицій надає громадам факхову та фінансову підтримку (до 90% від загальної вартості мікропроекту). Сума внеску громади повинна складати не менш ніж 10% від загальної вартості мікропроекту. За умовами конкурсу громада є відповідальною за пошук та залучення коштів через налагодження співпраці з органами місцевої влади, суб'єктами господарської діяльності, благодійними організаціями та іншими спонсорами.

У рамках проекту Українського фонду соціальних інвестицій для отримання гарантії стосовно подальшої підтримки автори мікропроектних пропозицій звертаються до місцевих органів влади та самоврядування. У місті Харкові (станом на 1.04.2004 р.) було надано 70 заявок від організацій, які отримали дозвіл на розробку мікропроекту. Було надано лише 29% мікропроектів від поданих заявок (що отримали дозвіл), та майже половина з яких була знята з розгляду за формальними ознаками. Решта була розглянута та ухвалена, з якої лише 4 мікропроекти отримали фінансову підтримку коштами з бюджету міста Харкова й набули гарантії від місцевої влади. За умовами конкурсу громадським організаціям, крім фінансової, також надається організаційно-методична підтримка та координується їх діяльність. Таким чином, розвиток соціального партнерства здійснюється на підставі тісного співробітництва влади в особі органів місцевого самоврядування з недержавними неприбутковими та комерційними організаціями.

Безпосередня участь та співробітництво органів місцевого самоврядування щодо учасників проекту Українського фонду соціальних інвестицій свідчать про достатньо високий рівень партнерських відносин, і в подальшому очікується значний розвиток ринку інноваційних соціальних послуг.

Проведений аналіз та дослідження свідчать про розширення й підвищення рівня взаємодій між органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями і, насамперед, з громадськими організаціями міста. Цей процес сприяє позитивному розвитку ринку соціальних послуг (у тому числі послуг інноваційного характеру), збільшенню обсягів фінансування соціальних програм, розширенню напрямків діяльності громадських організацій і т. ін. Крім того, у зв'язку з розвитком партнерських відносин між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями змінюється рівень взаємодій і співробітництва, а також модель поведінки структур місцевого самоврядування, що, у свою чергу, сприяє оптимізації процесу прийняття рішень. Спілкування на постійній основі, обмін інформацією, досвідом роботи тощо з представниками територіальної громади допомагає прискоренню процесу одержання інформації стосовно існуючих соціальних проблем, формує адекватне ставлення до цих проблем і т. ін. Спостерігається позитивна динаміка у розвитку самих громадських організацій, суттєво підвищилась їх дисципліна, якісно змінився рівень роботи як з клієнтами, так і з партнерами, значно поширились можливості отримання професійної інформації.

Успішний розвиток партнерських відносин потребує наявності відповідної інформаційної бази й організації безперервного моніторингу партнерських відносин, забезпеченості методами, методиками оцінки партнерських відносин, узгодження з діючим законодавством.

З трьох розглянутих вище форм співробітництва найбільш перспективною, з точки зору авторів, у вирішенні проблем соціального захисту населення регіону є участь недержавних некомерційних організацій безпосередньо у реалізації державних і муніципальних програм. А тому ця форма співробітництва потребує подальшого вдосконалення, розвитку та розширення масштабів впровадження у Харківському й інших регіонах України. А тому треба постійно вести пошуки поліпшувачих факторів та умов співробітництва на перспективу для створення досконалої системи соціального захисту населення регіонів України і це потребує розробки ефективного механізму партнерських взаємовідносин усіх гілок влади та недержавних некомерційних організацій стосовно підвищення рівня соціальної захищеності населення України.

Література: 1. Социальная политика: Учебник / Под ред. Н. А. Волгина. — М.: Изд. "Экзамен", 2003. — 736 с. 2. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька. — К.: Кондор, 2003. — 224 с. 3. Современная экономика труда / Руководитель авторск. кол. и научн. ред. В. В. Куликов. — М.: ЗАО "Финстатинформ", 2001. — 660 с. 4. Задорожний Г. В. Соціальне партнерство – реальний шлях до відкритого суспільства / Г. В. Задорожний, О. В. Коврига, В. В. Смоловик. — Харків: ХІБМ, 2000. — 192 с. 5. Шишкин С. В. Экономика социальной сферы. — М.: ГУ ВШЭ, 2003. — 368 с. 6. Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие / Отв. ред. д. и. н., проф. Е. И. Холостова, д. и. н., проф. А. С. Сорвина. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 428 с. 7. Гамова О. І. Удосконалення партнерських відносин органів місцевого самоврядування та громадських організацій // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. "Економічна". Вип. 89-3. — Донецьк: ДонНТУ, 2005. — С. 186 – 192. 8. Социальный паспорт Харькова / Под ред. Е. Е. Христанова. — Харьков: Международный фонд "Панна", 2003. — 208 с. 9. Від ефективної громади – до сталого розвитку // Вісник УФСІ. — 2004. — №1. — С. 2.

Стаття надійшла до редакції
29.07.2005 р.

УДК 316.6 – 052 : 379.85

Шульгіна Л. М.

МОТИВАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

In the article the author's typology of tourist product user is offered and the causal-effective connections between the tourist's belonging to the definite psychological type and to the peculiarities of its behaviour are indicated.

Поведінка споживачів туристичного продукту – це результат впливу як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників, що обумовлюють прийняття рішення щодо купівлі. Особливе місце у цій сукупності факторів належить психологічним атрибутам споживача, серед яких, у першу чергу, слід назвати: психологічну установку, сформовані протягом життя негативні паттерни, мотиви аффіліації, влади та контролю, особисті цінності та стиль життя.